

Oranje en Nederland : dramatisch tafereel in een bedrijf

<https://hdl.handle.net/1874/367119>

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT
TE UTRECHT

1929

Verzameling tooneelstukken

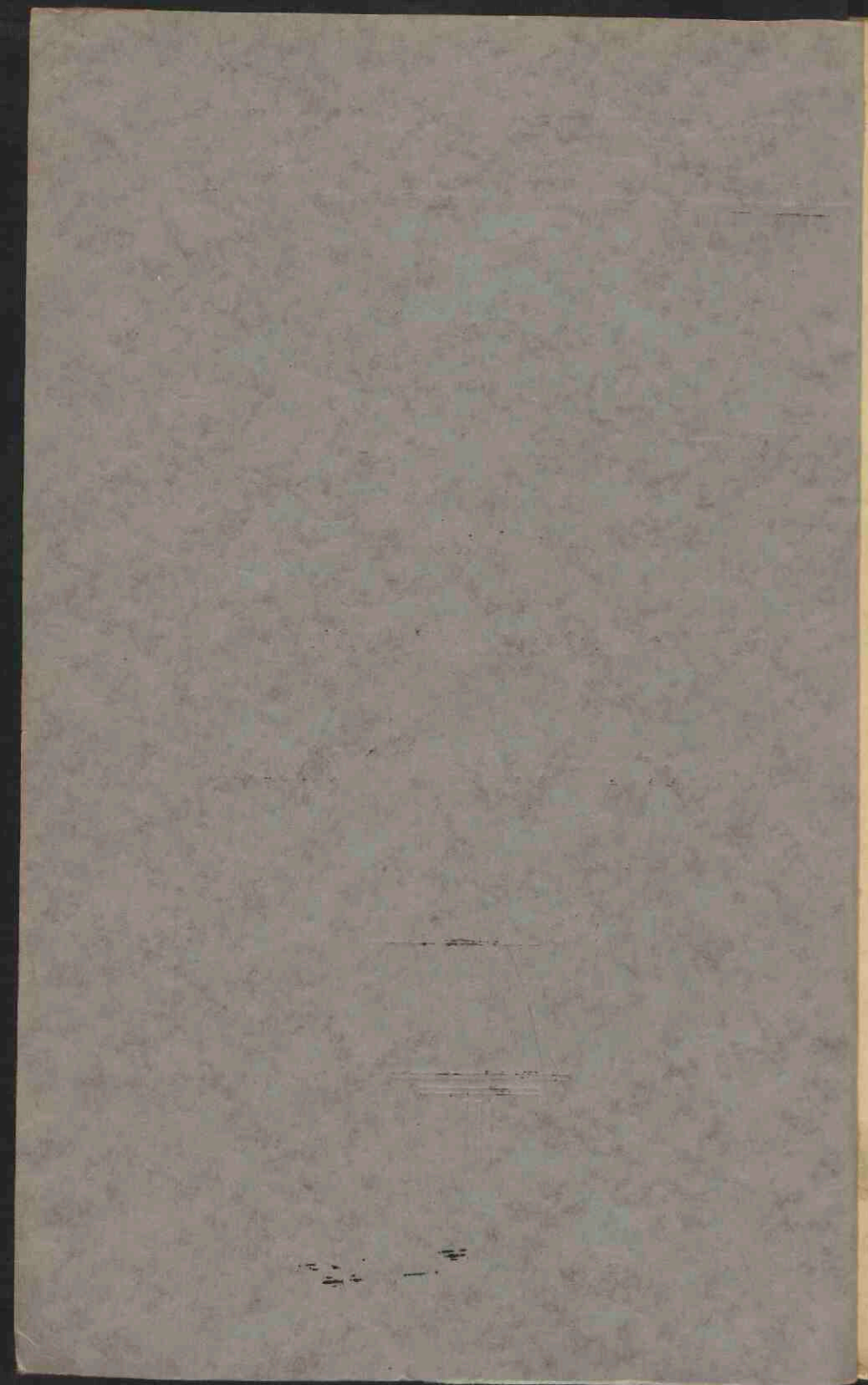
uit de

nalatenschap van

Prof. Dr. J. te WINKEL

No. 149

*Dr. J. de Michel
nr. 656 e*

ORANJE EN NEDERLAND.

DRAMATISCH TAFEREEL,

IN

EEN BEDRIJF.

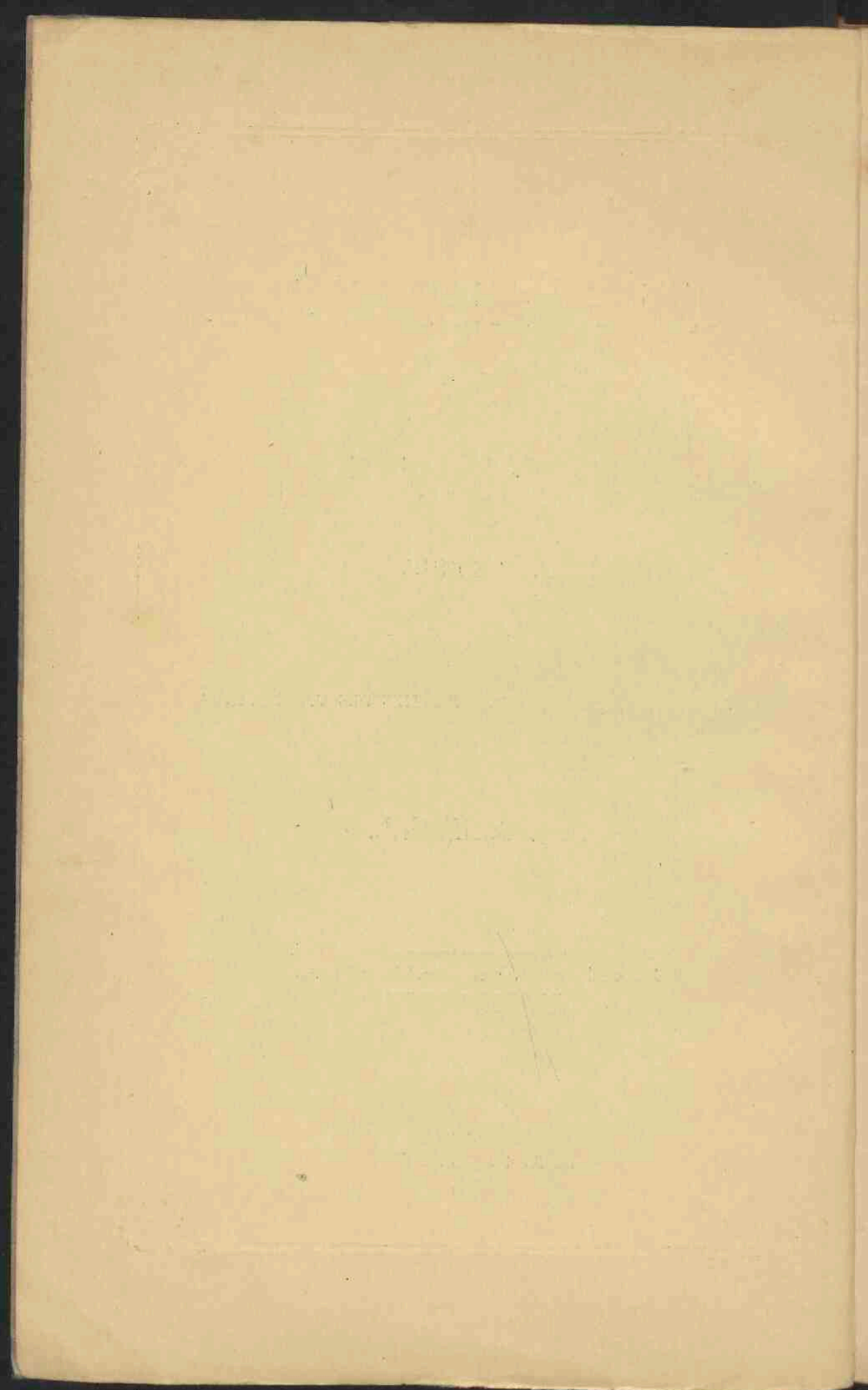
(EENE BLADZIJD E UIT DE GESCHIEDENIS DES VADERLANDS)

DOOR

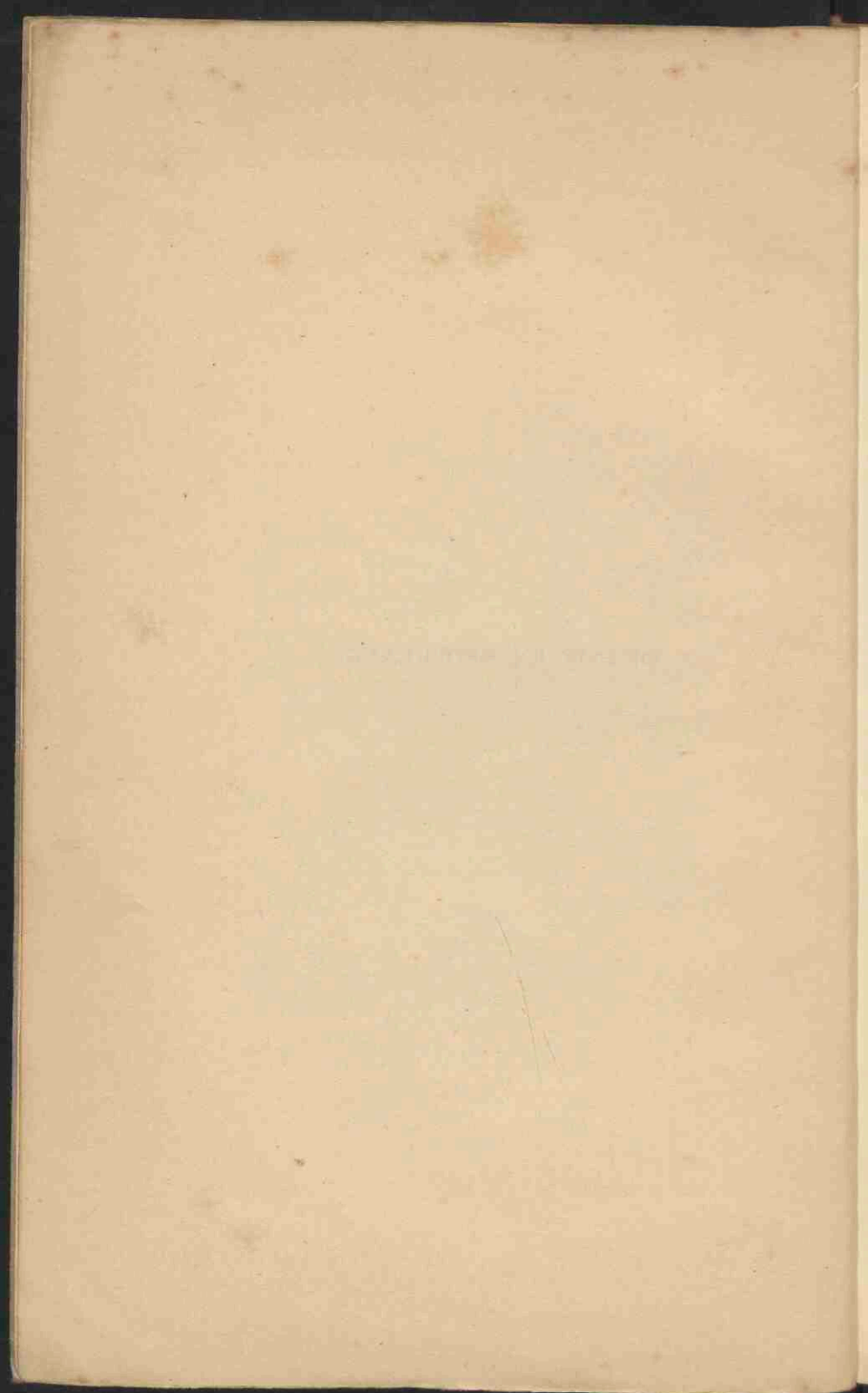
H. J. SCHIMMEL.

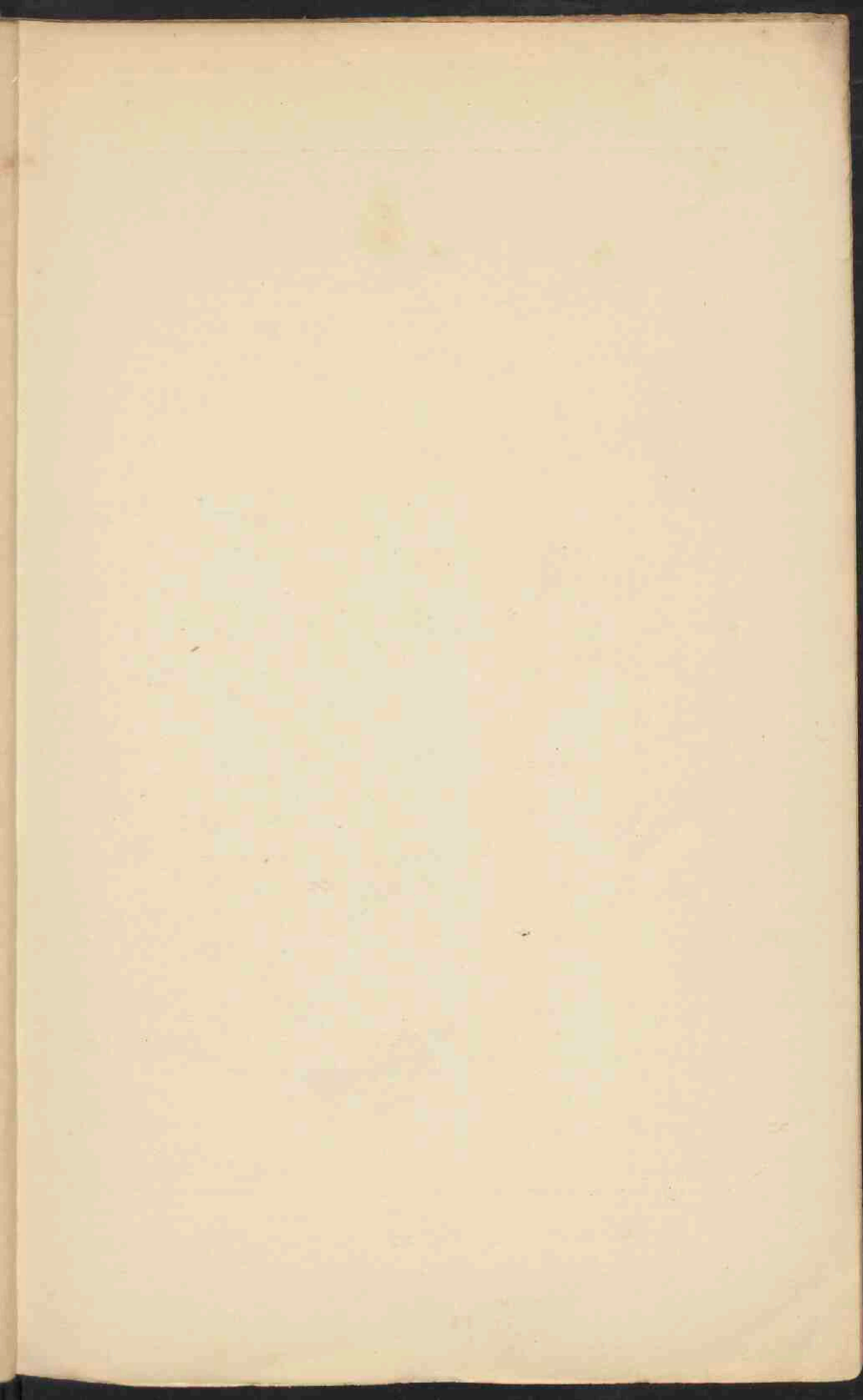
Zevende druk, omgewerkte uitgave.

SCHIEDAM,
H. A. M. ROELANTS,
1898.

ORANJE EN NEDERLAND.

WILLELMUS III
PRINCEPS ORANIE

WILHELMUS III
PRINCEPS ORANIE

149

ORANJE EN NEDERLAND.

DRAMATISCH TAFEREEL,

IN

EEN BEDRIJF.

(EENE BLADZIJD E UIT DE GESCHIEDENIS DES VADERLANDS)

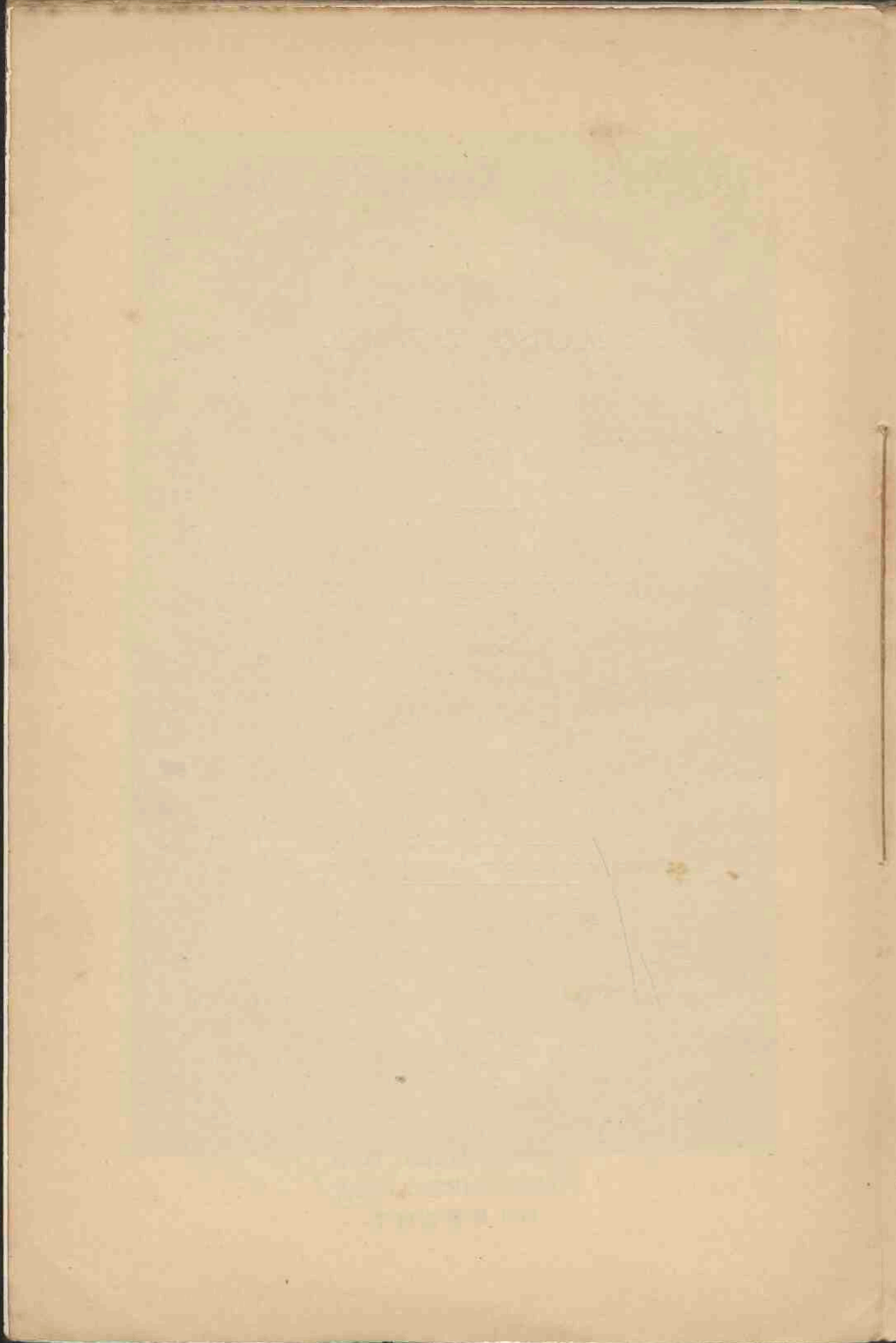
DOOR

H. J. SCHIMMEL.

Zevende druk, omgewerkte uitgave.

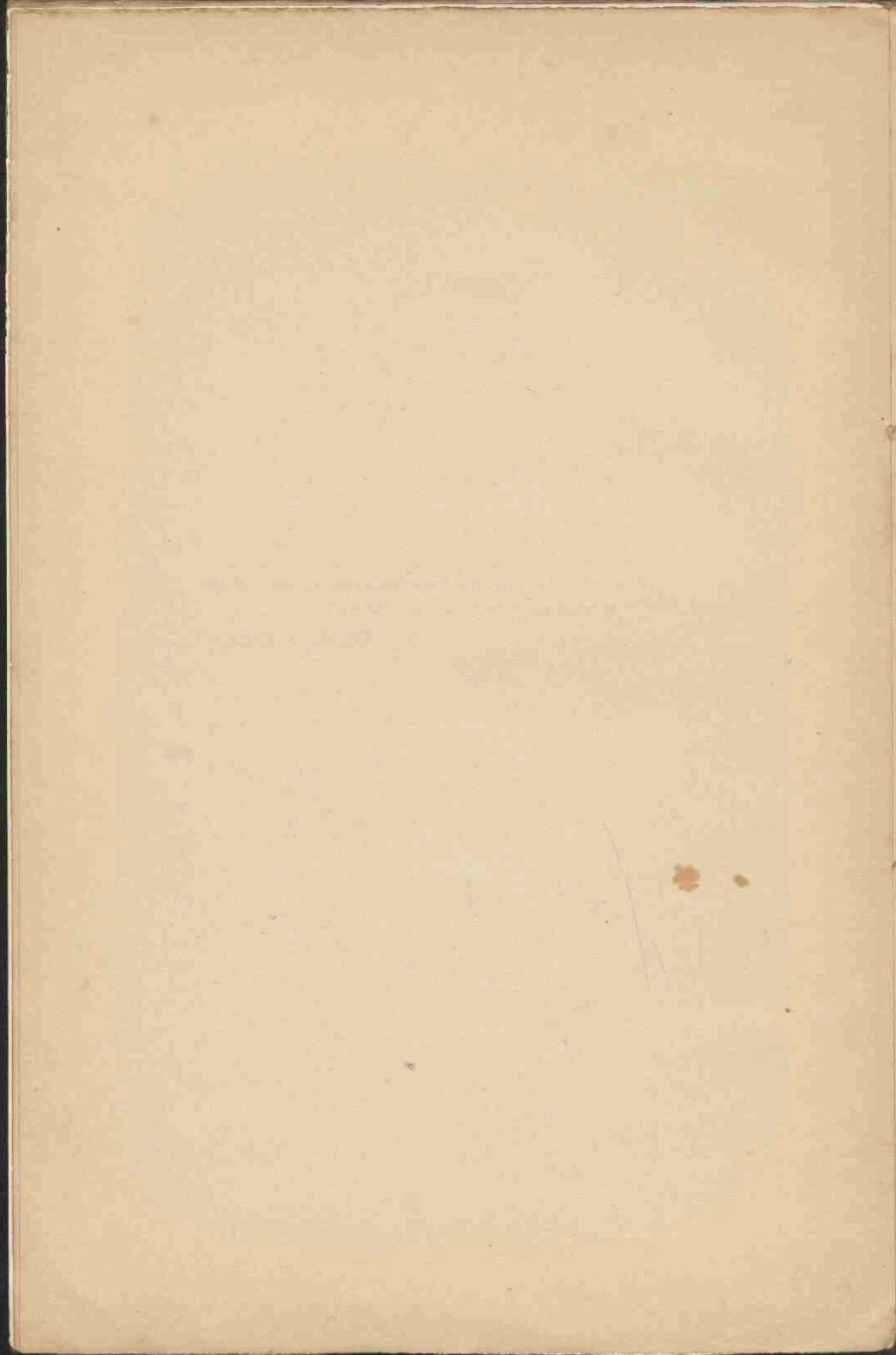
SCHIEDAM,
H. A. M. ROELANTS,
1898.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

»Een volk, dat zulk een verleden bezit, is aan zichzelf
verplicht eene toekomst te hebben.»

Dr. W. G. BRILL.

P E R S O N E N .

WILLEM III, Prins van Oranje, Stadhoudcr van Holland en Zeeland,
Kapitein- en Admiraal-Generaal der Unie.

BARON WIRTZ, Generaal der Staatsche Ruitcrj.

MICHIEL ADRIAANZOOM DE RUTTER, Luitenant-Admiraal-Generaal van
Holland en West-Friesland.

KORNELIS TROMP, gewezen Luitenant-Admiraal van Holland en
West-Friesland.

VAN BEUNINGEN, }
BURGERSDIJK, } afgevaardigden ter Staten-Vergadering van Holland,
VIVIEN, }

MAARTEN GERRITZ, burger van Oudewater.

TIJS DIRKSZ.,

KRELIS JANSZ., kleermaker, } burgers van 's Gravenhage.

JANMAAT.

EERSTE MATROOS.

TWEDE MATROOS.

MARRETJE TIJMSZ., Scheveningsche vischvrouw.

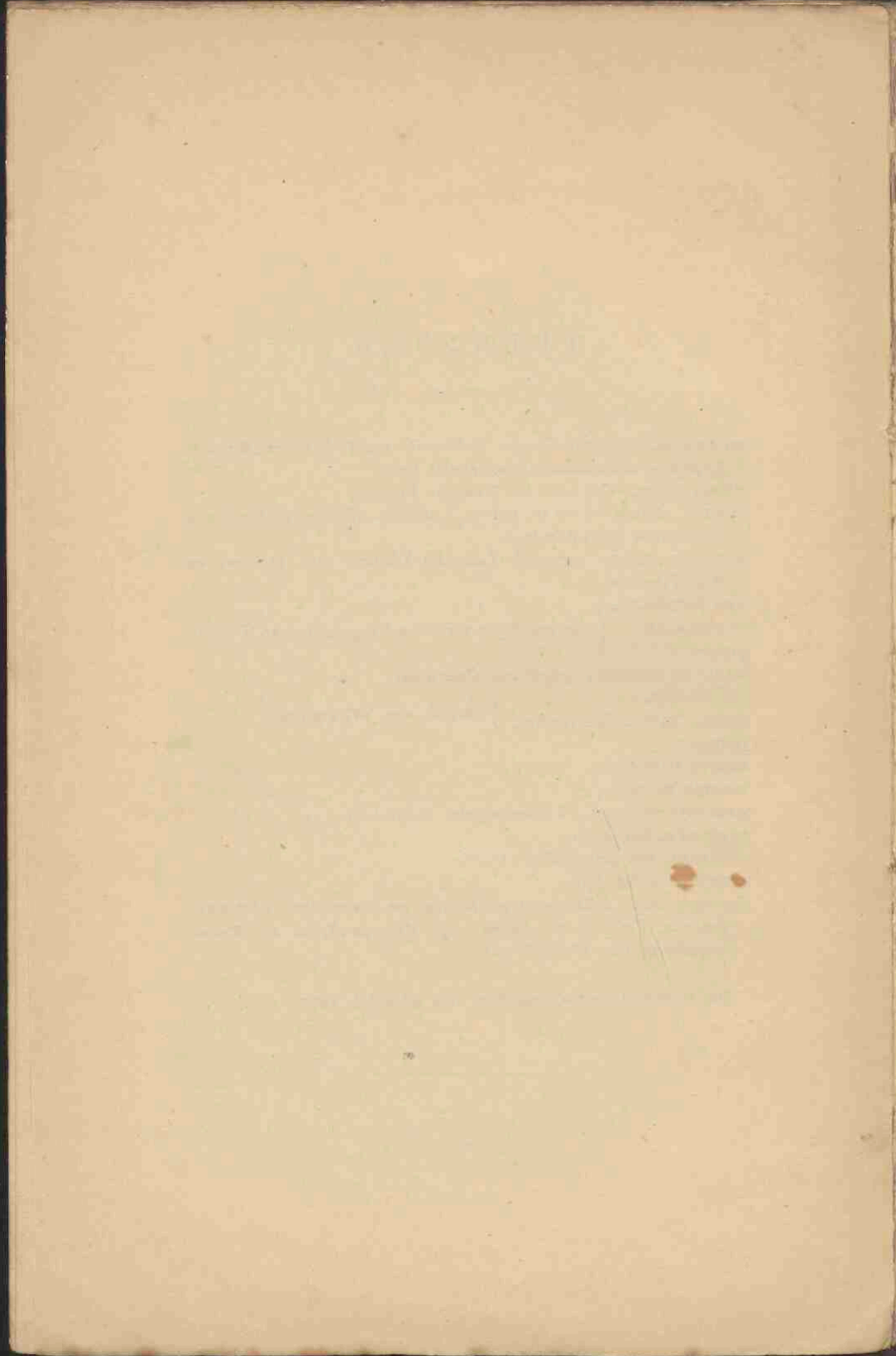
LEENDERT, haar zoon.

DE GENIUS van het stamluis Oranje.

STEMMEN op het duin.

*Inwooners van 's Gravenhage, Boeren en Boerinnen, Matrozen,
Jongens, Volk op de duinen, drie Afgevaardigden ter Staten-
vergadering van Holland, enz.*

Het tooneel is te 's Gravenhage den 9den Juli 1672.

EERSTE TOONEEL.

Het tooneel verbeeldt een plein voor 's Prinsen woning in 's Gravenhage; aan alle zijden huizen, in den 17en eeuwischen trant; uit alle ramen wapperen oranjevlaggen; op het plein staan hier en daar groepen van mannen en vrouwen, matrozen, jongens, boeren en Scheveningsche visschers, eenige getooid met oranjelinten en strikken.

KRELIS JANSZON, *kleermaker, burger van 's Gravenhage, en* MAARTEN GERRITZ., *burger van Oudewater, staan in het midden van een groep op den voorgrond en schijnen in druk gesprek; bij het opgaan der gordijn komt* TIJS DIRKSZ. *haastig op.*

TIJS DIRKSZ.

Hoezee — de Prins komt van daag — de Heeren wachten hem op in hun zondagskleëren!

ALLEN.

Hoezee voor onzen Willem!

KRELIS JANSZ., *tot hen die in de nabijheid staan.*

Hoezee?... en de vijand staat voor de poort! het is of dat volk gek is. Is 't nu een tijd om hoezee te roepen? De Fransche landmuizen en de Engelsche waterrotten vreten ons veld kaal. Weet je wel, mannen, hoe het staat? Weet je wel, dat als je morgen opstaat, er misschien geen Holland meer te vinden is? Weet je wel, dat al de landprovinciën weg zijn: Groningen — Stad en Land — Friesland, Overijssel, Gelderland en Utrecht; ja, Utrecht ook, en ze zijn nu bezig Woerden en Oudewater te plunderen.

MAARTEN GERRITZ.

Och ja, Woerden en Oudewater...! Ik ben uit Oudewater gevluht, 's nachts, arm en berooid; de stad was aan de vier hoeken in brand gezet; de Françozen warmden zich bij de kolen; ieder die op straat kroop, werd aan de hellebaard geregen.

TIJS DIRKSZ.

En hoe ben jij 't dan ontkomen?

MAARTEN *heel schielijk*.

Ik ben over 't dak geklommen; maar het regende vuur, en de gotelingen stonden op de hoeken van de straten, en de kerk is geplunderd, en...

TIJS DIRKSZ.

Jij klaagt als sinjeur Job op den mesthoop. Ongeluksvogel, wat doe je hier? Maar dat behoef ik niet te vragen, laffe mem! Hier was je geen Françoos te wachten. Een lieve boel, als allen zoo dachten als jij. 't Had je wat mooier gestaan om je stad te helpen verdedigen, en een schot te wagen voor je land en je Prins. Maar zoo zijn ze. De vrede heit te lang geduurd, en je hebt te lang op een veëren bed geslapen. — Ben jij een Hollander, kaerel?

MAARTEN.

Je hebt goed praten — jij hebt misschien niets te verliezen: je lijkt me van de smalle gemeente... Wie zal me weërom geven wat ik verloren heb, hè, jij? Je hebt misschien een Hollandsch hart in je lijf, maar geen Hollandschen duit in je zak.

TIJS DIRKSZ.

't Is beter dan anders om. We hebben nu Hollandsche harten en Hollandsche vuisten van doen — duiten zijn er genoeg. Hadden we die maar wat minder gehad, dan had de Françoos niet op ons geaasd, en was de Engelschman blijven zitten bij zijn *eel* en zijn *poorter*. Maar zoo zijn ze. De heeren hebben de duiten, maar de vuisten niet.

KRELIS JANSZ.

Dat's exkrabele rebellie; volgens de kostumes, de oude herkomens en de rezolutiën van de Heeren Staten, onze genadige Souvereinen...!

TIJS DIRKSZ.

Leg jij ook wat in 't zakkie? Ben jij een jongen van Jan de Witt? Heb je ook vroeger zijn klandizie gehad, hè?

EENIGEN *uit den hoop, die naar voren gedrongen is,*

Die is raak, Krelis!

KRELIS JANSZ., *beangst.*

God bewaar me! ik? Ik had het vroeger wel gewild. Maar ik ik ben een eerlijke snijer en voor verrajers maak ik geen kleëren. De tijen zijn slecht; 't is of er geen mensch meer wat afslijt. 't Ging vroeger toch beter. Die verdoemde oorlog! — Aperpo, wie wil wat oranjelint? — Zie, 'k heb er nog wat van. (*Hij haalt een groot pak lint uit zijn zak.*)

VELEN *uit den hoop.*

Ik, ik!

JANMAAT.

(*Invalide met een houten been, gevolgd door eenige jongens, zingend op; de jongens in koor invallend.*)

Daar wasser een Prinsje in 't Ebbenhoutland.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Die had er zijn wammes nog nooit 'es verbrand.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Die sliep en werd wakker en had weer festijn.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Die telde zijn hennetjes bij het dozijn.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Van alles het eelst en dan dubbel rantsoen.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Hij had er warachtig maar niets voor te doen.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

En toen het zijn zilveren bruiloftsdag was.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Toen dronk 'i een afgedriedonderden plas.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Vrij snorken, vrij vrouwen en daarbij vrij wijn.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee?

JANMAAT.

Ik wou wel het Prinsje in 't Nikkerland zijn.

KOOR.

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

MAARTEN, *voisontwaardigd.*

't Is jandori schande! In tijen als deze zoo'n komedianten deun!
Zoo'n kwakzalvers trompet!

JANMAAT.

Jullie vullen kannen met je brakke tranenwater; daar roer ik
nou een scheut brandemoris met een kandijkklontje in rond. Waar
schuilt het kwaad? jou kraai, jou steen-uil! (*Gelach.*)

KRELIS JANSZ.

(*Is onder 't zingen met het venten blijven voortgaan. Als 't liedje
uit is en Janmaat heeft afgevuurd, luider vervolgend.*)

Acht duiten de el: 't is 't laatste zoodje. Rep je, boeren en bur-
gerlui. (*Velen grijpen er naar; tot een oud vrouwtje, dat achteraan
komt hinken*) 'k Ben uitverkocht, Meuje! 'k Heb niks, niemendal meer!

TIJS DIRKSZ., *tot Krelis Jansz.*

Dat heb je toch niet aan je genadige Soevereinen te danken; die hadden je zoo veel oranje niet doen slikken, waarachtig niet! die hadden ook wat liever Heeren alleen gebleven, en op het kussen blijven dutton, tot de lieve God ze, hoe later hoe beter, de lange rust op de harde planken gaf. Zoo zijn ze! Maar daar hebben wij voor gezorgd. Wij moesten onzen Willem hebben. — Zij waren vergeten, dat er nog een Oranje-kind was, een kind van vader Willem; maar wij, van de smalle gemeente, zoo als hij zeit, wij waren het niet vergeten, en we hadden goed onthouden, dat het onze beste dagen waren als Oranje-Blanje-Bleu bij het vendel woei. Oud-Holland en Oranje dat past bij mekaër als jou kop op jou lijf.

KRELIS JANSZ.

Daar heb ik niet tegen, maar . . .

TIJS DIRKSZ.

Wat maar! — of we een aardig vuurtje gestookt hebben! een ander vuurtje als jij (*tot Maarten*) en je kornuiten hebt laten stoken door de Françozen. Dát was me een leven! Eerst in Rotterdam, toen in Delft, in Leien, Dort en ter Gou. We hadden ons lang genoeg laten foppen. Wat weten de kooplui van vechten! Zij weten alleen van rekenen, en dan nog: 't zijn allemaal geen koks, die lange messen dragen. God beter 't. Neen, man! Oranje in 't veld en Tromp en de Ruiter op zee, die mogen meêpraten. Als de laatste 't wat minder met de Heeren hield, zou 't nog beter gaan. 't Is waarachtig jammer; maar met die is 't ook niet pluis.

JANMAAT.

(Bij wien zich eenige andere jonge matrozen gevoegd hebben, dreigend.)

Wat zeg jij van beste vaár?

EEN ANDER MATROOS.

Wat lepelt die zandhaas?

EEN TWEDE, *Tijs beetpakkend.*

Voor den mast met dat wurmpie!

DE JONGENS, *schimpend.*

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT.

Stilte aan den bak, of er wordt een Vader-ons op je baaitje getrommeld, dat de lappen er afvliegen! We hebben nóg een liedje.

Luistert goed, klein gespuis! Als er van den Ouwe gesproken wordt, dan nemen jelui je muts af, want dan spreken we van Beste-vaar, goed begrepen, uilskuikens!

JONGENS, *met gejuich.*

Hoezee en Hoezee en Hoezee!

JANMAAT *ongeduldig met het houten been stampend.*

Al wel, al wel! Attentie, mormels!

Matrozenlied.

- »De goteling dreunt en de vlag gaat in top!
 »Dag, moeder, misschien voor altoos!
 »Maar 'k zorg voor je brood met wat boter er op!»
 En weg ging haar zoon, de matroos.
- »Voor d' Ouwe een hoezee! voor de vlag een hoezee!
 »Dag Trui, en dag Klaar, en dag Toos!
 »Je vindt wel een anderen lief op de rec.
 »Dat weet ieder Hollandsch matroos.
- Potdori, de vijand! We gaan aan den dans
 Met d' Engelschman en den Françoos!
 Kortjan uit de scheë en kortjan is wat mans,
 't Kortjan van een Hollandsch matroos.
- »Brandt ze eerst op 'er huid!» roept d'Ouwe op het dek.
 »Ik ben er nog, wacht nog een poos.
 »Zoo haastig niet, ben jelui allemaal gek?»
 En dat is geen Hollandsch matroos.
- Daar davert en bliksemt en dondert de kast,
 Want de Ouwe is op zijn manier boos.
 Een Engelsche boon vliegt er een in zijn bast.
 Daar struikelt een Hollandsch matroos.
- »Vecht door, weeke memmen, vecht door, goeien dag!
 »Stopt straks me maar gauw in de doos!
 »Vivat voor den Ouwe, die zorgt voor de vlag!»
 Zoo sterft een echt Hollandsch matroos.

(Matrozen en jongens herhalen in koor den laatsten regel van elk couplet.)

TIJS DIRKSZ.

Goed! Goed!

*(Allen juichen en zwaaien met hoeden en mutsen.)*MAARTEN, *op Tijs wijzende.*

Waarom neemt dat manneke geen dienst? Dan had hij nou al kunnen vechten.

TIJS DIRKSZ.

Als ik geen schutter was in den Haag, dan had ik het waarachtig gedaan in Oudewater, om jou te zien loopen, man!

MAARTEN.

't Is hier ook al krick — 't is of ik overal den vijand in den mond moet loopen.

KRELIS JANSZ.

Ja, Bijget, dat's waar! De vijand is niet meer te ontloopen — hij staat overal voor de deur. Zoo als ik je straks zei, al de landprovinciën zijn weg. De Prins leit werkeloos te Bodegraven.

TIJS DIRKSZ.

Wat had 'i dan motten doen? Hij is immers sinds vier dagen eerst Stadhouer en wat vrijer in zijn doen en laten?

KRELIS JANSZ.

De Françoos is in Naarden — ik heb de laatste tijdingen — en hij staat voor Muien — in 't hartje van Holland. Amsterdam spreekt van zich over te geven.

TIJS DIRKSZ.

Dat's niet waar — daar is Amsterdamsch bloed in me lijf, dat's goed echt Hollandsch bloed, versta je! — *(Iemand uit den hoop trekt hem bij den arm; hij verwijdert zich een poos.)*

KRELIS JANSZ.

De Heeren Staten hebben om vrede gevraagd, maar ja wel — Holland wordt een kluijfe voor den Koning — hij wil er een grooten tuin van maken en Amsterdam wordt zijn paleis. Héel Zeeland wordt gesloopt, en wat er dan nog overblijft in de landprovinciën, dat wordt een hapje voor zijn Kornels.

TWEEDE TOONEEL.

De vorigen, MARRETJE TIJMSZ., een Scheveningsche vischeroutw, met oranjelinten beladen: LEENDERT, haar zoon, een twintig-jarige knaap, boersch en vierkant, met wambuis en broek, waar hij is uitgegroeid, volgt haar.

MARRETJE.

Ik zou haast zeggen waar heb jij dat nieuws van dan ehaald? Zoo, Tijs-buur! hoe maak je 't? *(Zij geeft Tijs Dirksz., die wat achterwaarts staat te praten, een volle hand.)* Ik bin op een draf uit me dorp eelopen, want ik hoor dat Zijn Hoogheid hier komt. *(Zij weegt het zweet van haar voorhoofd en van dat van haar zoon; zich tot Krelis wendende)* Hoe heb jij al die leugens toch bij mekaar escharreld? Ben je al weér bezig met je polletiek?

KRELIS JANSZ.

Ik heb de laatste berichten — de Koning wil van geen verdrag weten. De Heeren hebben hem al honderd miljoen geboden.

MARRETJE.

Honderd miljoen! maar daar koon ik het heele Françozenland veur! Van wie weet je dat?

KRELIS JANSZ.

Ik maak de livrei van den koetsier van den Heer van Beverninck, en die had het van de kamenier van Mevrouw.

MARRETJE

Wel nou koman, dan heb je 't uit een goeie bron? 't is of je een schol was gaan halen uit de vleeschhal. — Nou ik heb veel beter nieuws. Onderweg riep Louwe Japiksz. van Leierdorp me toe: Marretje, heb je 't eheurd? De Prins heit evochten en hij heit den kam van den haan. Wat! zei ik, de kam van den haan? Wat is dat veur een ding? Wel, zei hij, het Prinsenleger heit de Françozen op de vlucht ejaagd, en den oppersten kornel gevangen enomen. Bij me ziel! toen ik dat hoorde kwamen de waterlanders voor den dag. De Prins heit overwonnen! Hoezee voor den Prins. Dat klinkt anders als jou nieuws, hè, Krelis?

KRELIS JANSZ.

Ja, want wat jij vertelt is een miserabele leugen. Wijvenpraat! Hoe zou de Prins met zijn 20000 man slecht volk, een puik, puik leger van 140000 man verslaan. Ja, zóó sterk zijn de Françozen.

MARRETJE.

Wel wat doet er dat toe. Onze Willem vraagt niet naar 't getal! Als hij onzen Lieven Heer op zija hand heit, komt het op geen duzend aan.

MÁARTEN.

Vrouw! als het waar was, dan zou Oudewater niet geplunderd wezen — uitgemoord — platgebrand, Ik heb het voor mijn eigen oogen gezien — o daar is geen redden meer aan — och, dat we maar vrede konden maken! — Vrouw! ik zag eerbare maagden, die...

MARRETJE, *de vuisten ballende.*

Wat, in Oudewater? Daar had ik bij motten wezen... Dat had ik de schelmen, bij me ziel! verleerd — ja, dat had ik!

KRELIS JANSZ.

En nu dringt de vijand verder. Van daag kan hij nog hier wezen — Holland is weg — daar is geen volk meer — en geen geld om kruit te koopen — en de Heeren doen der plicht niet. Sints het jaar 18 hebben we meer dan 18000 paarden en 60000 voetknechten den kost moeten geven — behalve de vloot; en de in- en uitgaande rechten, de licenten en konvooiën hebben bedragen...

MARRETJE.

Wat heb jij verstand van konvooiën! Schoenmaker, hou je bij je leest. Wil jij ook al stuurman wezen, en je bent nog te licht voor matroos! Blijf jij bij je naald en draad, man! Als je maar wat beter paste op je eigen zaken — jij weet niet eens een goed buis te maken, en je wil meê praten van polletiek. Heb je me dat buis van me jongen niet versnejen — kijk de bloed kan zijn handen niet roeren zoo knelt het 'm — je heit wat te veul door de schaar gehaald — jou lappedief!

KRELIS JANSZ.

Marretje! dat's kalonnie — ik zal tegen je in rechten gaan ageeren...

TIJS DIRKSZ., *naderbij komende.*

Hé, wat is er nou weer te doen? *(tot Krelis)* Wel man! wat kijk je kwaadaardig — wat ben je geel — krek eender als onze dominee, als hem de gal plaagt en 'i op de Arminianen scheldt.
(Roffelen der trommen.)

ALLEN.

De Prins! de Prins!

(Zij scharen zich. Zes afgevaardigden der Heeren Staten gaan paarsgewijze den achtergrond van het tooneel over, en treden het huis des Prinszen binnen. De mannen van het volk nemen eerbiedig den hoed af.)

TIJS DIRKSZ.

Wat kijken ze zuur, de Hoogmogenden! Ze hebben den dikkert aan ons — ze zijn niet meer alleen baas; daar hebben wij voor gezorgd.

MARRETJE.

't Werd hoog tijd ook; al die Soevereinen!... ik heb liever één kabbeljauw in me mand, dan 10 pond katvisch.

(In de verte klinkt het Wilhelmus van Nassouwen.)

ALLEN.

De Prins! de Prins!

MARRETJE, *door het volk dringende.*

Laat me veur an — ik mot den Prins spreken *(tot haar zoon)* kom Leendert — kom — we motten veur an.

LEENDERT.

Moê! alles begint me veur men oogen te draaien — laten we maar weërom keeren, moê!

MARRETJE.

Ben je mal, jongen? — de Prins zal je waarachtig geen kwaad doen; daar issie de vent niet na. *(Beiden zijn in de voorste rijen gekomen en blijven daar wachten.)*

(De krijgsmusiek nadert — het Wilhelmus van Nassouwen klinkt met forsche tonen in het rond; hellebaardiers met een hopman en een Oranjevendel scharen zich op den achtergrond. Dan verschijnt WILLEM van Oranje, een jongeling van 22 jaar (hij is astmatisch; dikwijls kuchend, maar als hij in vuur geraakt klinkt de stem zelfsorsch), breed van hoofd, met bruin haar: zijn voorkomen is deftig en ernstig; hij is bleek; hij is licht gewapend en houdt den bevelhebbersstaf in de hand; naast hem gaat de Baron WIRTZ.)

ALLEN, zwaaiend met de hoeden en mutsen.

Hoezee, hoezee, voor onzen Prins!

(Het Wilhelmus houdt op.)

WILLEM, vriendelijk en met de hand groetende.

Ik dank je, vrienden!

MARRETJE, tot haar zoon.

Nou, Leendert! is het tijd.

LEENDERT.

Moê! ik durf niet.

MARRETJE, hem bij de hand nemende en zich vóór den Prins half in den weg plaatsende.

Prins!

WILLEM.

Wat wil je, vrouwtje?

MARRETJE.

Prins! ik bin maar een arme visschersvrouw; maar ik meen het wel met het *patria* en met Willem Willemsz., den rechten en echten huisvaâr.

WILLEM.

Dat geloof ik graag — je behoort immers tot het Hollandsche volk, en dat volk heeft mij lief, zoo als ik het lief heb. Heb je me wat te vragen? spreek.

MARRETJE, stil tot haar zoon.

Leendert, zet je hoed af. — (luid) Ja, Je Hoogheid! (ter zijde tot haar zoon Leendert.) Lomperd, zet je hoed af! (hij ontbloot

zich langzaam het hoofd.) Je Hoogheid mot weten, dat ik moêr was over drie zeuns. Moê! zef de oudste voor een paar jaar, het deinen van 't water maakt me ziek — ik ben geen waterrot — 'k hoor op 't land — ik neem dienst bij een vendel. Daar had ik in 't eerst schrikkelijk op teugen, Je Hoogheid! want 't was een brave borst en onder dat soldatenvolkje gaat het rauw toe. Maar toen het oorlog werd, toen kon ik 'm niet langer houên. Moeder! zef hij, geef nou toe of ik loop stil weg. Ik heb men oog en rood gehuild, Je Hoogheid! maar 't hielp niet, en toen dacht ik zoo bij me zelf: het land heit knappe jongens van doen, en God de Heer is overal; en toen heb ik 'm m'n zegen gegeven, en ik duwde 'm een goudgulden in de hand en den bijbel, waarin ik het eerst heb leeren lezen. — Je Hoogheid! de jongen heit dapper evochten aan den Rijn, — *(een traan wegpinkende)* hij is dood, het was mijn oudste — een goeie, brave jongen!

WILLEM, *geroerd.*

Arme moeder!

MARRETJE.

Neen, niet arm, Je Hoogheid! *(op Leendert wijzende.)* Zie, dat is me tweede en dat is een rechte waterrot. Hij zwerft met zijn vaâr altijd op zee; maar hij wil hooger op — hij wil op 's Lands vloot. Die heit in de laatste dagen wel geen kloy ehad, daar zorgt Mijnheer de Ruiter wel veur, maar ze heit nog al wat volks verloren, en nou vroeg 'i me van morgen of ik aan Je Hoogheid wou vragen hem een plaats te geven op de vloot.

WILLEM.

Moeder! wil je je tweeden zoon dan ook geven?

MARRETJE.

Ja, 't viel me eerst wel zwaar; maar zie, Je Hoogheid! ik heb het toch nog meer op de vloot dan op het landvolk.

WILLEM.

Neen, behoû je zoon — je hebt je vaderland al je schuld betaald.

MARRETJE.

Neem 'm, Je Hoogheid! 't Is waar, hij kan vallen — 't zou me tweede wezen — 't zou me tot in me ziel zeer doen — *(haar zoon*

kussend) want ik heb 'm lief, meer dan me eigen-zelvers — maar alssi valt, dan is 't voor zijn land. — (*Snikkend*) Neem 'm, Je Hoogheid! neem 'm. Ik heb nog een derde — die is nog klein; maar alssi grooter wordt, en hij wil . . . dan . . . dan — maar neen, z66 veer zal 't niet komen.

WILLEM.

Neen, vóór dien tijd is de vijand het land al uit. (*Tot Leendert.*) Knaap! blijf je niet liever op de pink bij je vader?

MARRETJE, *Leendert een duw gevende.*

Andwoord, jongen! — Zie, Je Hoogheid! 't is een lam voor zijn vrenden, maar, bij me ziel! ik ken 'm, 't zal een wolf wezen voor den Engelschman. Toe, jongen, spreek dan -- hij zal waarachtig niet durven spreken voor 'i het eerste ooilam beet heit.

LEENDERT, *stotterend.*

Ik wou graag op zee, Je Hoogheid!

WILLEM.

Je bent nog zoo jong, en de dienst heeft zoo veel bezwaar.

LEENDERT, *vrijer.*

Maar als je vechten wil, kan je vooruit kommen.

WILLEM, *glimlachend.*

Geloof je dat?

LEENDERT.

Wis en bliksems; daar heb je de Ruitser, die was maar jongen in een lijnbaan en 'i is nou Admiraal; ik bin van me jeugd af op 't water eweest — dat heb ik op hem veur.

WILLEM, *lachend.*

Dan denk je 't ook zoo ver te brengen?

LEENDERT.

Waarom zou ik niet?

MARRETJE, *hem aan 't hart drukkend.*

Dat's nou mijn jongen!

WILLEM.

Ik heb nu geen tijd meer. Kom in den namiddag bij me, dan zullen we er nader over spreken. Vaarwel, moedertjen! Willem Willemsz., noch het *patria* zullen ooit vergeten dat je zoo goed over hen denkt, Vaartwel, mannen! — (*Tot den Baron Wirtz*) De Heeren Staten zullen wachten.

Men hoort het Wilhelmus van Nassouwen; het daurt voort, met afnemend geluid, tot de tooneelverandering. Willem groet het volk en gaat, begeleid van den Baron Wirtz en gevolgd door de hellebaardiers, naar de overzijde van het tooneel, waar hij in zijn huis verdwijnt, onder het luide hoezee-roepen en het wuiven met hoeden en mutsen.

MARRETJE, op den voorgrond tot haar zoon.

Dat's een man, hè, dat's een Prins!

(Allen dringen naar den achtergrond, en na den Prins begeleid te hebben, gaan zij af. Het tooneel verandert met open gordijn.)

DERDE TOONEEL.

Een zaal in 's Prinsen huis, gestoffeerd naar den 17en eeuwsehen smaak; een tafel staat ter linkerszijde; daarbij een stoel, met het wapen van Oranje en het randschrift: «Je mantliendrai». Verder eenige stoelen verspreid door het aertrek.

De Pensionarissen VIVIEN en BURGERSDIJK en de Heer VAN BEUNINGEN met drie andere treden in plechtgewaad op. In de verte klinkt nog stauw het wegstervend Wilhelmus.

VAN BEUNINGEN.

Zijn Hoogheid is, naar ik geloof, daar juist aangekomen.

VIVIEN.

Ik verwacht hem met ongeduld. Aan al het wikken en wegen kome een einde.

BURGERSDIJK, een brief uit den zak haalend en dien inziende, ter zijde.

Zou dat waar wezen? De vijand al in Leiden!

VIERDE TOONEEL.

De vorigen, de Prins van Oranje treedt met den Baron WIRTZ binnen.

WILLEM.

Hoogmogende Heeren, ik groet u! Ik verlangde naar een mondgesprek, en daar de vijand mij tot rust dwingt, maakte ik van de mij gegunde vrijheid gebruik, de Heeren Staten te hooren op het stuk van defensie, of van den algemeenen vrede. Ik verwacht van uw zijde vertrouwen, Mijne Heeren! en dat vertrouwen zal met rondborstigheid worden beantwoord. Men heeft mij gezegd, dat de Heeren onderhandelden met den Koning van Frankrijk. Is dat waar?

VAN BEUNINGEN.

Ja.

WILLEM.

En op welke voorwaarden zou men vrede kunnen sluiten?

VAN BEUNINGEN, *vast.*

Op voorwaarden, die zoo lang van Beuningen de eer zal hebben afgevaardigde te zijn ter Statenvergadering voor Amsterdam, niet met eenparige stemmen zullen worden aangenomen.

WILLEM.

Zijn ze dan zoo onteerend?

VAN BEUNINGEN.

Wij ontvingen een ultimatum van Frankrijk, dat in het kort hier op neêrkomt. Al wat de Staat bezit buiten de Zeven Gewesten vervalt aan den Koning; vervolgens Delfzijl met 20 van de naaste kerspelen; het Graafschap en de stad van Meurs komt aan den Keurvorst van Keulen; Frankrijk verlangt verder vrijdom van belasting op den invoer van wijn, 24 millioen livres ter vergoeding der oorlogskosten, en jaarlijks — het bloed stijgt mij naar het hoofd bij het verhaal! — een buitengewoon gezantschap om den Koning te bedanken, dat hij ten tweeden male het land aan de Staten weêrgegeven heeft, onder 't aanbieden van een gedenkpenning, ter waarde van vijf of zes gouden pistoletten, vertoonende de reden dezer dankzegging.

WILLEM, *bedaald.*

En Engeland?

VAN BEUNINGEN.

Engeland vordert de erkenning zijner heerschappij over de zee, en dat men daar alomme de Hollandsche vlag strijke; 200,000 pond sterling voor de vrije visscherij, 500,000 pond sterling tot voldoening der oorlogskosten. en Vlissingen, Briel en Sluis voor altoos in pandschap.

WILLEM, *langzaam.*

En wat hebben de Heeren Staten besloten?

VAN BEUNINGEN.

De opinies waren verdeeld. Men was het echter eens, dat de voorwaarden onaannemelijk waren. Dordrecht en Haarlem wilden de handeling aanhouden; de laatste slechts de behoudenis van Unie, Regeering en Godsdienst bedingen. Leiden, schoon verzekerende, dat zij even noode als iemant anders tot een laagheid besloot, meende dat men den Koning in de meeste eischen te wille kon zijn.

WILLEM, *met vonkelende oogen en den bevelhebberstaf in de vingers klemmende.*

En Amsterdam?

VAN BEUNINGEN, *vast.*

Amsterdam meende dat het een laagheid ware, zoo men nog iets van den vijand verwachtte, die den vrede niet wilde; dat er nog kans genoeg op redding was, al verzekerde Gouda, op het getuigenis van Uw Hoogheid, dat de posten aan de Nieuwerbrug en de Goejanverwellensluis, twee der sleutels van Holland, niet te houden waren. Amsterdam verzekerde dat, hoe men de burgerij ook mismoedig waande, in haar wallen een tienduizendtal poorters gereed stonden, de wapens op te yatten, om niet alleen haar eigen muren, maar ook den uitersten wal van Holland te dekken. (*In vuur*) Amsterdam verzekerde mét Rotterdam, die 't eveneens getuigde, dat het beter ware zich dood te vechten, dan op schandelijke voorwaarden den vrede te sluiten; dat het beter ware dat er geen Holland bestond, dan een Holland in den band van een vreemden despoot.

WILLEM, *zich tot Burgersdijk heerende.*

En zou Leiden bij haar besluit blijven?

BURGERSDIJK.

Leiden heeft eenmaal getoond wat zij over had voor de vrijheid. Haar burgers zijn nog niet ontaard en verbasterd, maar lees, dat is haar antwoord.

(Hij geeft hem den brief over.)

WILLEM, *dien insiende.*

„De Koning van Frankrijk maakt staat om de posten aan de Nieuwerbrug aan te tasten, en vervolgens naar Leiden en den Haag te trekken. Men weifele daarom niet, met tot een besluit te komen.”
(Bedaard) Dit bericht is overdreven.

BURGERSDIJK.

Het moge overdreven zijn door den angst der burgeren, Uw Hoogheid zal toch niet ontkennen, dat er grond voor dien angst bestaat. Alle hulpbronnen zijn uitgeput of voor het minst verstoep. Hoe ze te openen in den korten tijd van rust, dien Lodewijk de Veertiende der stad Leiden zal laten? Amsterdam moge nog hoogmoedig zijn op haar kracht, de vijand is ook nog ver van haar poorten. Maar wij...

VAN BEUNINGEN.

Mijnheer de Pensionaris, Amsterdam is bereid haar schutters te zenden, om de poorten uwer stad te dekken voor den aanval van buiten!

BURGERSDIJK, *scherp.*

Zoo verzet mogelijk is, zal het geschieden zonder de hulp uwer stad, met onze eigene burgers.

VIVIEN.

Mijn Heeren, om Gods wil geen twist!

VAN BEUNINGEN, *Burgersdijk de hand toereikende.*

't Was zoo kwaad niet gemeend, Heer Pensionaris! *(Zich tot den Prins wendende)* Uw Hoogheid kan uit dit gesprek reeds zien, hoe veel moeite het ons kost eenig te worden op dit kardinale punt. Hunne Hoogmogenden de Heeren Staten hebben daarom ons gekommitteerd, om bij Uw Hoogheid, hun Stadhouder, Kapitein en

Admiraal-Generaal te solliciteeren om konsideratiën en advies. De Heeren Staten verwachten van u wederkeerig opening van zaken en vertrouwen op uw scherp blik bij de berekening der kansen, die de Staat in de worsteling loopt.

WILLEM, *plechtig en ernstig.*

Hoogmogende Heeren! Ik tel onder u mannen, vergrijsd in de raadzaal, en ik ben nog maar een jongeling van even twintig. En die mannen, welke hij hoogacht en bewondert, vragen dien jongeling raad, en bouwen op zijn uitspraak.

Het wordt niet ter zelf-verheffing gezegd, mijne Heeren! maar om mij-zelfen en ook u te doen doordringen van het gewicht dezer ure. Het wordt gezegd, opdat de raad, dien ik u geven zal volgens mijn overtuiging, niet tegen mij getuigen moge, wanneer het volk gaat recht vragen bij den Koning der Koningen tegen de mogelijke oorzaak zijner ellende en vernedering.

De Heeren weten hoe ik mijne linie van defensie heb gekozen. De vijf sleutels van Holland zijn nog in mijn handen; ze kunnen, wat men ook zegge, in mijn handen blijven, zoo mij slechts meer volks gewordt. De verdedigingsmiddelen, door de natuur ons gegeven, heb ik mee ter hulp geroepen; de grenzen van Holland zijn door het openen der sluizen onder water gezet.

Mijn hoofddoel is, den vijand voet voor voet den grond te betwisten, zonder een slag met hem te wagen; en zoo, wat God verhoede, de overmacht mij overvleugelt, alles prijs te geven, om Amsterdam, de slagader in het lichaam der Unie, te beschermen.

Ik behoef u niet verder de kansen voor te rekenen; ze staan hachelijk genoeg. Maar eendracht maakt macht, dat was de spreuk onzer vaders, zij moge ook de onze zijn. Waar de Hollandsche burgerij kampt voor haardsteden en altaren, is zij onoverwinnelijk.

Daarom, mijn Heeren! is het de raad van uwen Stadhouder en Kapitein-Generaal, te volharden, te steunen op Gods bijstand en op eigen kracht. (*In vuur den bevelhebbersstaf in de rechterhand klemmende en opheffende.*) Willem van Oranje zweert in deze ure bij de heilige schim van zijn grooten voorvader, den grondlegger van uwen Staat, het uur, waarin Holland overwonnen wordt, niet te overleven, maar bij de verdediging der laatste schans, op te zien naar de hoogste torenspits der Amstelstad en, zoo hij daar de lielevaan wapperen ziet, zich te storten in de drommen der vijanden, om ten minste nog vrij te kunnen sterven.

Kleine pauze.

En nu, mijne Heeren! bedenkt, dat ge misschien nog vrede kunt sluiten, al is het ook op harde en onteerende voorwaarden; maar dat, zoo ge mijn raad volgt, de schede is weggeworpen, en het geheven zwaard niet kan neerzinken, voor het gebroken is, of de hand, die het vastgreep, door den dood is verstijfd.

(Bedaard.)

Wat zal uw besluit zijn?...

VAN BEUNINGEN.

De meerderheid der Statenvergadering is reeds van uw advies, Uw Hoogheid! Amsterdam volgt u.

BURGERSDIJK.

Waar Amsterdam durft voorgaan, zal Leiden niet achterblijven.

VIVIEN.

Eenparig zal tot het afslaan der vredesonderhandeling worden geresolveerd.

VAN BEUNINGEN.

Al zijn we van binnen krachteloos, van buiten zijn we nog sterk genoeg. Oostenrijk kan het evenwicht in Europa niet zien gestoord. Ook Engeland kan onzen ondergang niet in ernst willen. Brandenburg en Spanje zijn reeds op onze zij. Zweden en Denemarken zullen onze bondgenooten worden.

WILLEM, *glimlachend.*

Ik waag niet den blik naar buiten te slaan, nu ik reeds van binnen zoo veel waar te nemen heb. Dit zij echter u vertrouwd. De Republiek is sinds een vierde van een eeuw even groot in de raadzaal geweest als op de zee. Het onbekrompen Vaderland kent ze, wien het dit is verplicht, en weet zijn schrandere mannen ook te waardeeren.

(De Heeren gekommitteerden maken zich gereed te vertrekken;

Baron Wirtz treedt binnen, maar blijft op den achtergrond.)

Vaartwel, mijn Heeren! *(van Beuningens hand vattende, met beteekenis)* Oranje heeft zich heden met de Staatsche partij verbroederd...?

VAN BEUNINGEN, *buigend.*

Uw Hoogheid weet, dat in de ure des gevaars alle private inzichten zwijgen, daar Oranje- en Staatsgezinden begrijpen, dat ze vóór alles Hollanders zijn.

(Zij vertrekken.)

VIJFDE TOONEEL,

WILLEM *en* WIRTZ.

WIRTZ.

Beiden zijn aangekomen, zonder van elkaar iets te weten.

WILLEM.

Laat hen binnenkomen, maar niet te gelijk. *(Wirtz wil gaan, de Prins houdt hem tegen.)* Wirtz, je vertrekt terstond naar Bodegraven — verzamel daar vijftien vendelen uitgelezen volk; trek er mede op naar Rozendaal in de Baronnie van Breda, daar zul je mij wachten.

WIRTZ.

Wat heeft Uw Hoogheid voor?

WILLEM.

Kun je zwijgen?

WIRTZ.

Zeker, Uw Hoogheid!

WILLEM.

Ook ik kan het. Vaarwel! Vertrek terstond; wacht mij te Rozendaal.

(Wirtz af.)

(WILLEM wandelt in diepe gedachten een paar maal het tooneel over.)

ZESDE TOONEEL.

WILLEM; KORNELIS TROMP, 43 jaar oud, gezet, rond en driftig, treedt binnen. TROMP ontbloot het hoofd en blijft staan.

WILLEM, hem ziende,

Treê binnen, treê binnen, trouwe vriend!

TROMP, uitgelaten.

Mag ik dan eindelijk Je Hoogheid ontmoeten, hersteld in den rechtmatigen rang! -Oranje boven! was mijn leus al sints jaren; dek en kajuit kunnen 't getuigen dat ik den echten Willem Willemsz. niet vergeten was; ik had er wel vexaties genoeg voor uit te staan, maar...

WILLEM, hem de hand drukkende,

Ik weet het, ik weet het! je werdt van je ambt ontzet. Ik hoorde 't met droefheid; to en vermocht ik niets.

TROMP.

Maar thans alles. Uw Hoogheid weet wat een waterrot op land is: 't is een visch op het drooge. Mocht ik m'n hart nog eens ophalen en den dans beginnen met die verdoemde zeehonden. Mocht ik Janmaat nog eens toeroepen: Hou je taai, jongens! Aan de stukken, voor Oranje en 't Vaderland!

WILLEM.

Dat zul je.

MICHEL ADRIAANZON DE RUITER, een man van 65 jaar, van middelbare grootte, met gezet, breed voorhoofd, blozend gezicht, haar en baard gegrijsd bruin, dikke opstaande knevel, zijn voorkomen is deftig en hoog. Hij treedt, door Wirtz geleid, die zich echter aan de deur weder snel verwijert, kalm en waardig binnen.

WILLEM, hem ziende, Tromp bij de hand nemende en op de Ruiters wijzende.

Dat zul je nog dikwijls doen... mét hem.

(De blikken van DE RUITER en TROMP ontmoeten elkander; beiden zijn verwonderd.)

WILLEM, *tot de Ruiter.*

Treë binnen, Mijnheer de Ruiter, treë binnen!

DE RUITER.

Uw Hoogheid ontbood mij.

WILLEM.

Ik wou van daag al de groote mannen der Republiek ontmoeten: de groote mannen van de pen en van het zwaard. Wie kon ik dan beter te mijnt noodigen, dan de Heeren Staten, de Admiraals de Ruiter en Tromp!

DE RUITER.

Uw Hoogheid wist misschien niet, dat eene kleine oneenigheid . . .

WILLEM.

Verdeelt wat één moest zijn; ja, dat wist ik; maar ik wist ook, dat Mijnheer de Ruiter zijn Vaderland te veel liefhad, om het door tweedracht te doen ondergaan.

DE RUITER.

Uw Hoogheid beoordeele mij wel. In vrije ronde taal gesproken, zooals het een zeeman past: wat ik deed was ten oorbaar van den lande. Tromp heeft me den voet dwars gezet, rebellie op de vloot gebracht, en ten laatste mij alleen op Gods genade laten drijven in het midden der vijanden; — om die reden heb ik hem de hand geweigerd, die ik ieder eerlijk vaderlander toesteeke.

TROMP, *dristig.*

Ik had ook waarachtig reden voor wat ik dee! Als Mijnheer de Ruiter wat minder die vervloekte burgerkeuning en naar de oogen gekeken en me bij de Admiraliteit wat minder zwart had gemaakt . . .!

DE RUITER.

Dat heb ik nooit gedaan. (DE RUITER *is op hetzelfde plan als Tromp getreden; Willem staat tusschen hen beiden*) en dat zal ik ook nimmer doen. Dat verwijt grieft mij, Uw Hoogheid! grieft mij diep; met eere zijn die hairen grijs geworden, grijs geworden onder de toejuiching en ook onder den smaad van velen; de lof heeft me nooit bedweld, daar ik mijn afhankelijkheid kende van den

Almachtige boven mij, en de blaam deed me nimmer wanklen, omdat mijn geweten mij vrijsprak. De laster heeft mij wel vervolgd, maar ik heb zijn wapen nooit gebruikt.

WILLEM.

Admiraal! zou je 't land thans misschien je diensten onttrekken, nu de partij, die je haatte, bovendrijft?

DE RUITER.

Zou de partij, die thans bovendrijft, nog mijn diensten verlangen, Uw Hoogheid? Een ander zal nu wel mijn plaats innemen, en even min als die ander onder mij zal willen dienen, even min wil ik, kan ik het onder hem.

WILLEM.

Zou je je terugtrekken, zoo Tromp, in zijn eere hersteld, een deel der Hollandsche vloot aanvoerde?

DE RUITER.

Ik heb de Staatsche partij aangehangen, omdat ik dacht dat zij de glorie van mijn land zou kunnen bevorderen — maar ik haatte daarom Oranje niet; en ik zal de eerste zijn, die op mijn schip »de Zeven Provinciën» de Oranje-vlag zal laten hijschen en de vloot aanvoeren tegen den vijand, onder de leuze van: »Leve Oranje!»

WILLEM, *hem de hand drukkende.*

Brave Hollander.

DE RUITER.

Uw Hoogheid versta mij echter wel. Even zoo zeer als ik u en den Staten op dit oogenblik trouw en gehoorzaamheid verschuldigd ben, evenzeer was ik het vroeger den Staten alleen. Hij, die den laatsten ontrouw is geweest, kan de eerste niet dienen; want zijn eed van gehoorzaamheid verdient geen geloof; — en al mocht Uw Hoogheid hem ook geloof schenken, ik trek met zulk een nooit ten strijde!

TROMP, *drijftig.*

Dat gaat waarachtig te ver. Me uit te schelden voor falsaris! Hem, dien ik haat, ontwijk ik, dien ik liefheb, blijf ik trouw, 't zij hij onder of boven drijve — begrijp je, Mijnheer de Ruiters?

WILLEM.

Mijnheer Tromp, matig u!... (*tot de Ruiters*) U begrijpt hem verkeerd; niet zijn land heeft hij verraden, dat is hij immer trouw geweest, welke partij ook zegevierde. Slechts op u borst zijn haat los. Hij meende, dat u hem belasterd hadt, dat u uit eigenbelang heulde met de partij, die hij bovendien haatte, en daarom heeft hij u den voet dwars gezet. (*beider handen vattende*) Zie, Willem van Oranje staat in het midden — hij vertegenwoordigt uw vaderland; dat vaderland vraagt u beider hulp.

DE RUITER.

Indien de Heer Tromp alleen mij kwaad heeft gewild, alleen mij heeft willen beledigen, en hij dus geen verrader was van zijn vaderland, dan heeft de admiraal de Ruiters wel niets meer te eischen; maar de man, de mensch de Ruiters nog veel. Ik, mijner onschuld bewust, ben ten onrechte beledigd, en ik vraag van den Admiraal Tromp daarvoor voldoening — hij bekenne schuld.

TROMP, *hevig*.

Dat doe ik nooit — zoo waar als God leeft, nooit!...

WILLEM, *tot Tromp*.

Je trekt niet ten strijde zónder hem — Tromp! bedenk dit.

TROMP.

Dat's hard, Je Hoogheid — maar ik heb gelijk; dat's hard.
(*Tromp weifelt.*)

DE RUITER.

Het schijnt te hard voor je, harde zeebonk! strijk daarom maar halverwege de vlag — en ik ben voldaan...! (*hij biedt hem de rechterhand.*)

(*De Prins treedt snel achteruit.*)

TROMP, *schiet op de Ruiters toe, knelt de aangeboden hand tusschen beide de zijnen, uitgelaten.*

Bestevaâr, dát's nobel! Bestevaâr, ik had schuld...! Ik zal je nooit verlaten, zoo lang ik armen en beenen roeren kan.

WILLEM.

Het is het heerlijkste oogenblik van mijn leven. Straks, Mijn Heeren! een stevige teug gedronken op 's Lands welvaren en uw

beider vriendschap. Gaat nu en laat mij hier alleen. Ik heb de Hoofden van ons Volk geraadpleegd, dat ik ook raadplege in de eenzaamheid met den Koning daarboven.

DE RUITER.

De zee staat hol en de haven is nog ver...

TROMP.

Maar Janmaat is reë en de stuurluif vol moed.

(TROMP reikt de hand aan DE RUITER, en beiden verwijderen zich door de deur op den achtergrond, die zij achter zich sluiten.)

ZEVENDE TOONEEL.

WILLEM, *alleen.*

Zal ons Holland zegepralen
 In d'ontzetbren worstelstrijd?
 Als door wondren menigmalen
 Werd haar weeke grond bevrijd.
 Menigmaal heeft ze overwonnen
 In den kamp voor recht en eer,
 Bij het dondren der kanonnen,
 Bij het blikken van 't geweer.
 Weder is de strijd begonnen,
 Heere God, zie op ons neer!

Donkre toekomst! mocht ik lezen
 In uw streng verzegeld boek.
 Mag ik hopen, mag ik vreezen?
 Brengt gij zegen, brengt gij vloek?
 Antwoord, antwoord! mag ik hopen?
 Blijft mijn land en blijf ik vrij?
 Bloeds genoeg op 't zwaard gedropen!
 Meld mij of het ijdel zij.
 Toekomst, sla uw zeeglen open,
 Donkre toekomst, antwoord mij!

(Een zachte muziek wordt gehoord; nevelen en wolken verbergen den achtergrond reeds bij de 4 laatste regels. Een gedeelte trekt thans weer op, en in een lichtwoolk gehuld, staat een gestalte in witte kleedij, een bloemenkrans op de lange golvende hairen. Zij nadert langzaam; de muziek zwijgt; de nevelen houden den achtergrond verborgen.)

WILLEM, verbaasd.

Wie zijt ge? . . .

DE GENIUS.

Een ster in 's onspoeds nacht.
 De hó der Toekomst die gij wacht:
 De Genius van uw geslacht,
 Die staág op luchte vlerk
 Uw zetel of uw sponde omzweeft,
 En vaak den storm gebreideld heeft,
 Die rondstoof door het zwerk;
 De Schuts, voor uw geslacht bestemd.
 'k Heb meengen rimpel glad gekemd,
 Die kreukelde op des Zwijgers slapen,
 En 'k richtte vaak het blikkend wapen,
 Door Maurits in de vuist geklemd.

'k Heb Fredrik Hendrik in het stieren
 Der ranke Staatshulk trouw geschoord;
 Liét hij te veel de schoten vieren,
 Dan klonk mijn »reef het zeil" aan boord. —
 De haat kroop rond, ving aan als 't ruischen
 Des hoogen winds in 't loof,
 Toen luid als de echo in de kloof;
 Hij kleurde uw vaders kaken rood.
 Ik deed den bloedstroom zachter bruischen,
 Die schuimend hem door de aadren schoot.

WILLEM.

Driewerf geloofd, zoo gij komt melden,
 Wat toekomst Holland en haar helden,
 Wat toekomst ook mijn Stamhuis wacht.
 't Is óm mij nacht.

DE GENIUS.

Holland blijft vrij en de zoon van Oranje
 Stijgt op den troon van het trotsche Brittanje.
 Willem de Derde, de tromp van de faam,
 Predikt Euroop uw doorluchtigen naam!

WILLEM.

Gedankt zij God! mijn land blijft vrij. —
 Zal ook mijn zoon eens . . . ?

(De Genius zwijgt.)

Antwoord mij.

DE GENIUS.

Geen zoon zal ooit uw titels erven
 Of voegt de beide rijken saâm.
 Maar de oude tronk zal niet versterven;
 Een Friso draagt met eer uw naam,
 Twee zonen uit dien stam gesproten,
 Zijn Hollands trouwe bondgenooten.

(Starend.)

Maar reeds dreigt het gevaar,
 En een toomlooze schaar
 Is daar.

(Besiield.)

Zwarte neevlen stijgen dwarlend uit den Zuiderhorizont.
 't Oproer draaft langs wal en straten, tuimelt over 't waereldrond.
 De aarde waggelt in haar naven bij den forschen reuzenstap,
 Huivert bij de rauwe kreten: »Vrij-, Gelijkheid, Broederschap»;
 Bij 't gegil der Marseillaise van den bandeloozen hoop;
 Bij 't gekerm der Guillotine, die van 't bloed der martlaars droop.
 Maar de Sterke is reeds geboren, die de Wanorde overwon,
 Haar met ijzren voetsoel trapte — Lucifer Napoleon!
 Bliksems flitsen, donders grommen, de arend kroont de krijgsbanier;
 Zie, de legers horten samen bij het weerlicht van het vier.
 Holland heeft en wordt geklonken aan den zetel eens despoots;
 Geeselhoede, worgende engel — toch in al zijn euvlen grootsch.

(Bij de laatste regels wordt het tooneel verdonkerd. De nevelen op den middengrond zijn verdwenen: men staart in een zwarte diepte. Een bliksemstraal en daarna een donderslag, langzaam uitrollend over den duisteren achtergrond.)

WILLEM, *ontzet.*

Wat onheil spelt die zwarte nacht?

DE GENIUS.

Vrees niet! Ga met me... Hoor en wacht!

(Terwijl beiden in de duisternis verdwijnen, klinkt van 't nog onzichtbaar duin.)

EEN STEM, *klagend (vrouwestem.)*

Donkere ondoordringbre wolken
overdekken land en zee!
Uit het Zuiden ruischt het: »lijden»,
en het Noorden antwoordt: »Wee!»

EEN TWEEDE *(mannestem), krachtiger.*

Onze vlag is neegereten,
onze volksnaam uitgewischt.

EEN DERDE *(als voren), bestraffend.*

Eigen schuld! Te wulpsche weelde
bracht verslapping, lafheid, twist.

(Als straks een flauwe schemer valt op voor- en middengrond, ziet de toeschouwer het tooneel op den achtergrond als zee, den horizon in donkere wolken gehuld. Voor- en middengrond stelt het strand voor. Aan weerszijden: duinen, waarop mannen en vrouwen en kinderen gegroept zijn. Op een hooger, iets vooruitspringend duin, het dichtst bij den voorgrond, staat de Genius. Willem behoeft niet meer gezien te worden.)

DE GENIUS.

Gij deedt boete! Vreest niet langer!
Hooft, mij spelt een nieuw Gezicht,
Uit de diepe duisternisse
't Gloren van nieuw, heerlijk, licht.

STEMMEN, *van verschillende kanten.*

Licht? Waar? Waar? Slechts nacht! Een zwarte nacht!

(Een schemer over duin en zee.)

DE GENIUS.

Hij komt dien ge wacht!
 Uit England geland aan de Hollandsche kust!
 De veeten vergeten, het twistvuur gebluscht!
 De volkskracht gewekt uit haar zwijmel!
 Een Staat uit de veelheid van Staten gevormd!
 De Afgoden van straks van het voetstuk gestormd!
 Aan Willem den Eerste, den schranderen Zoon
 Der nimmer vergeten Oranjes, de Kroon
 Van Néderland èn Insulinde.

(Iets meer licht.)

Na 't sloopen van diens leemen woning
 Verschijnt de Tweede!

»Heil en Zegen!»

Klinkt den kloeken strijder tegen,
 Ridderlijke Oranje-zoon!
 Die, toen alle banden sprongen,
 Duizenden den krijgsgang zongen,
 Vorsten van hun zetels drongen,
 Zich bevestigde op Zijn troon,
 Door te geven, ongedwongen,
 In zijn mildheid onbegrensd,
 Wat zijn Volk zich had gewenscht!

De derde Willem! De eerste Koning
 Van 't in 't nieuwe Staatsverband
 Als herboren Nederland!

Hij, anders, nóg hechter den Volke verbonden
 En daardoor te blijder, te warmer begroet,
 Die nooit eenig woord wat hij gaf heeft geschonden,
 Die doet wat hij kan en die weet wat hij moet!

Maar ook zijn ure slaat...! En op het Hooge Huis
 Ontplooit de rouwvlag zich. Daar binnen staat een Kruis
 Van scherpe dorens, maar van rozen ook, omwonden:
 Een moeder met haar kind — het laatste Oranjekind!
 En 't volk van Nederland zal eenmaal luid verkonden
 Hoe teeder en hoe wijs die moeder heeft bemind!

*(Het licht neemt nu snel toe in kracht. Zee, duin en figuren
 zijn nu goed waarneembaar. Ook de horizon wordt lichter.)*

DE GENIUS.

Dat nu de aanschouwing 't woord vervange!

(Een zachte muziek doet zich hooren; de nevelen aan den horizon blozen en purperen; zij lossen zich langzaam op, bij de tonen der muziek. Een grot in schelpenvorm of lichtpaleis, van lichtende wolken omgeven en daarover als zwevende, wordt zichtbaar. Zij straalt het licht uit, dat, in de zee weerkaatst, op de golfjes wonkt en wonkelt. Aan de paarlemoeren wanden der grot: de wapenborden van Nederland, Insulinde en Suriname (dat van Nederland in 't midden en iets hooger) stralend van licht. De Rijksvlag met Oranjevimpel overschaduwet het borstbeeld van Koningin Wilhelmina, gesumontaerd door een kroon: electrische vlammen schitteren als diamanten op den gouden band.)

DE GENIUS, bezield.

Koningin der Nederlanden,
Insulindes Keizerin,

Laatste telg

Van 't Vorstenhuis, het roemrijkst in Europe,
Door gants een volk in uw wieg reeds gezegend,
Van de wijsheid der schrandere moeder doorvoed,
Onkreukbaar de band, die Gister en Heden omvlecht,
Aan uw voet

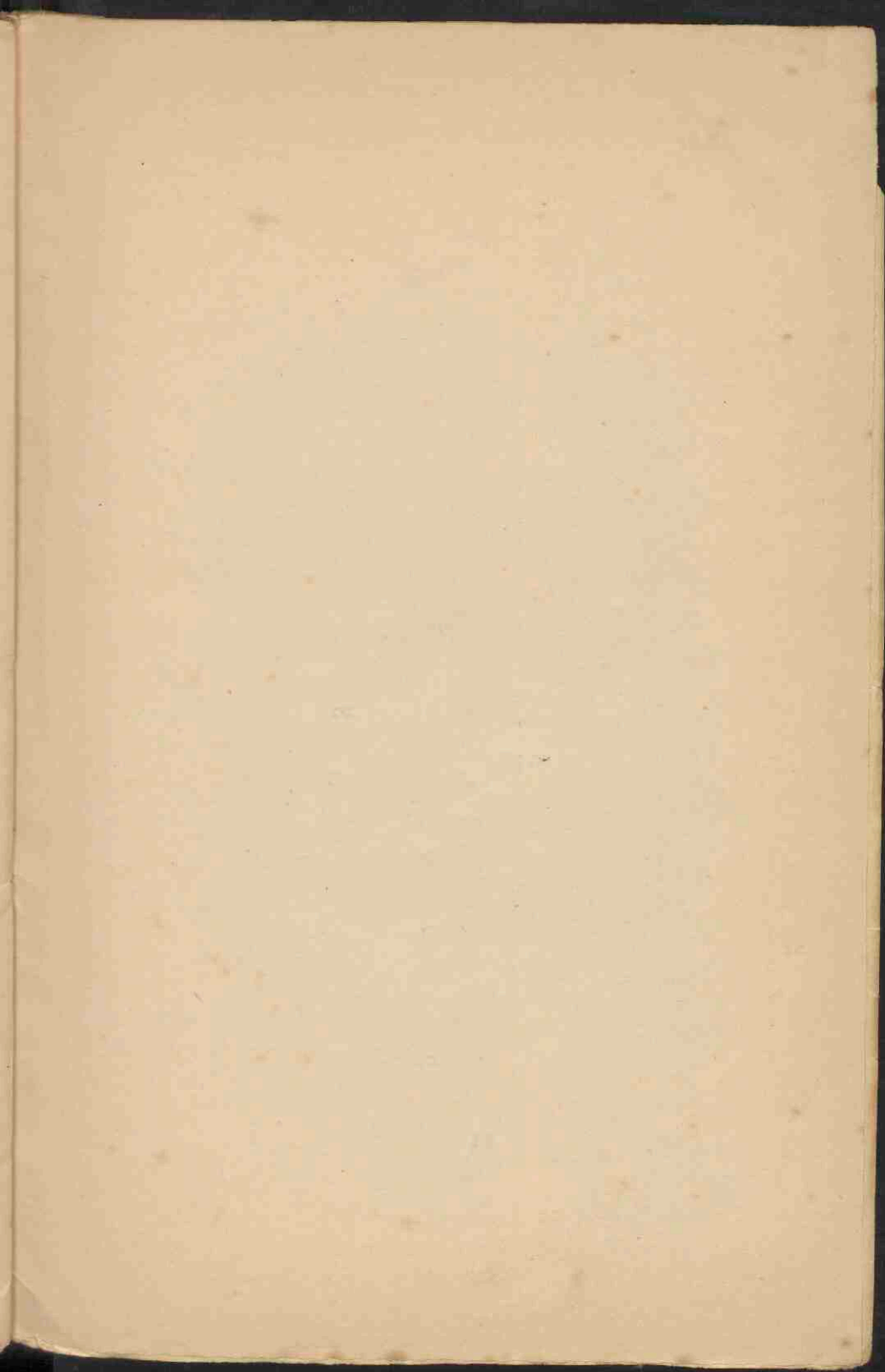
Zij de liefde en de trouw van drie eeuwen gelegd!

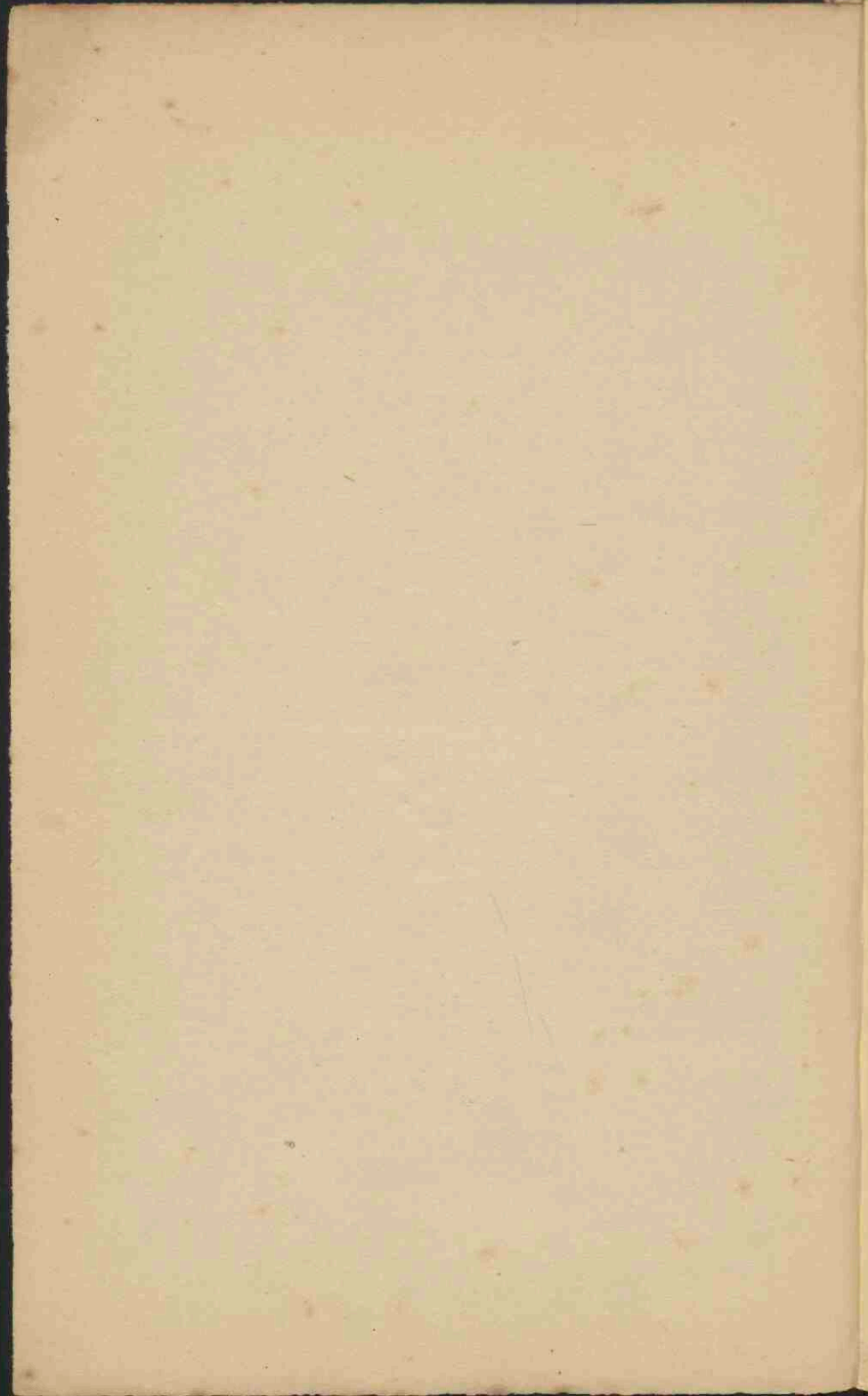
(In koor van de duinen, ondersteund door zachte muziek.)

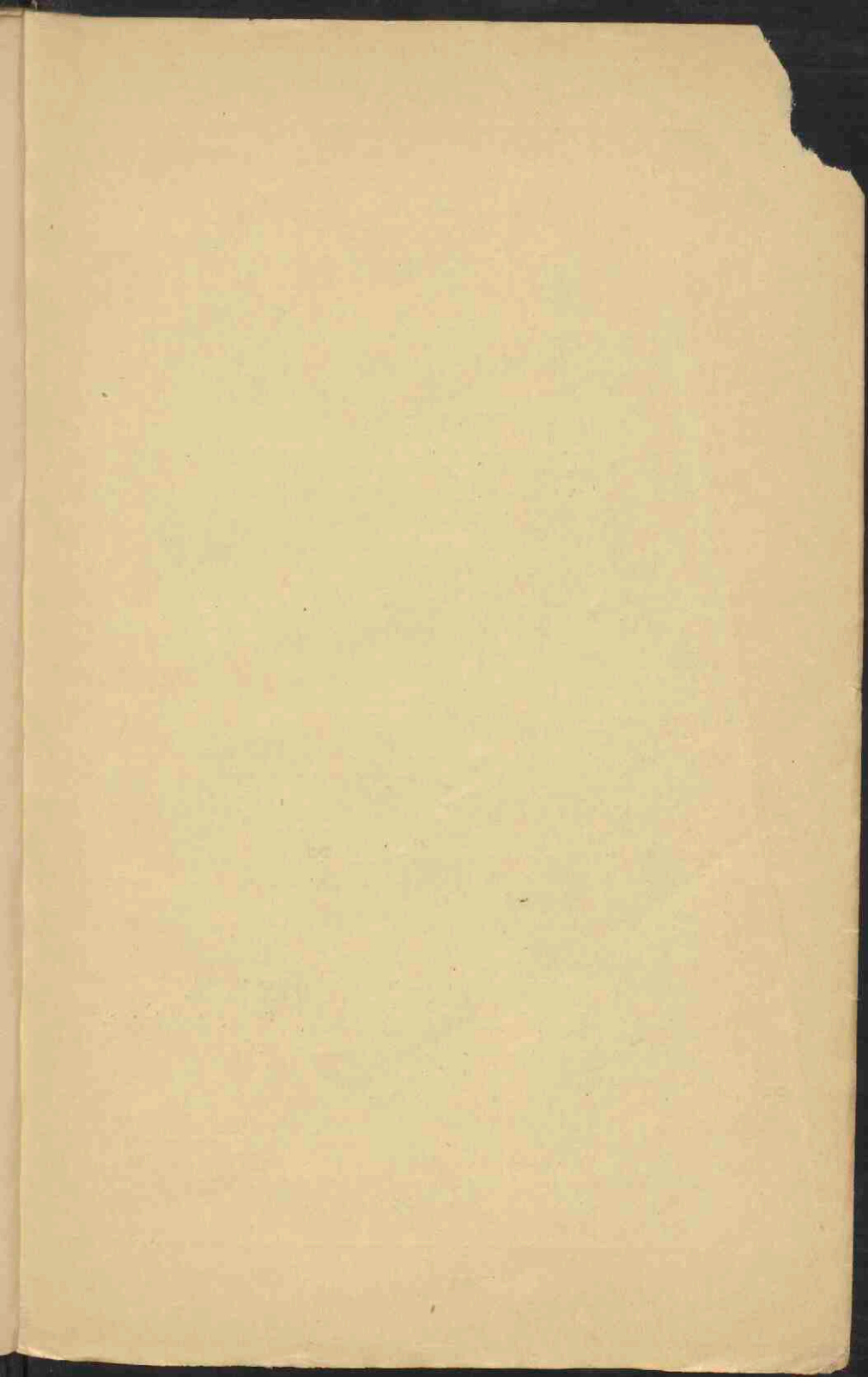
Aan uw voet

Zij de liefde en de trouw van drie eeuwen gelegd!

(Bij 't Wilhelmus en 't ruichen en wuiven van mutsen en hoeden op het duin daalt langzaam de gordijn.)

Uitgaaf van H. A. M. ROELANTS, te Schiedam.

H. J. SCHIMMEL.

Dramatische Werken.

EERSTE REEKS.

Post-Octavo. — Drie Deelen. — 1846 Blz. druks.

Prijs f 7.50. Gebonden f 8.70.

Bestaande in:

TWEE TUDORS, Drama in vijf Bedrijven	f 0.70
— JOAN WOUTERSZ. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.70
— GONDEBALD. Dramatisch Gedicht	„ 0.70
— GIOVANNI DI PROCIDA. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.80
— ORANJE EN NEDERLAND. Dramat. Tafereel in één Bedrijf	„ 0.50
— LODEWIJK DE ELFDE. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
— DRAMATISCHE FRAGMENTEN. (Anna Bolein — Fran- cesca. — Graaf Struensee	„ 0.50
— NAPOLEON BONAPARTE, EERSTE KONSUL. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
SCHULD en BOETE. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.80
JUFFER SERKLAAS. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
HET KIND VAN STAAT. Dram. Tafereel in drie Afdee- lingen	„ 0.70
HET SLOT VAN ABCOU. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
— STRUENSEE. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
ZEGE NA STRIJD. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.60
— SOFONISBE. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.60
— JUFFROUW BOS. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.80
DE TOWERKAT. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
LUCRETIA. Treurspel in vijf Bedrijven	„ 0.70

TWEDE REEKS.

Post-Octavo. — Een Deel. — 238 Blz. druks.

Prijs f 1.90. Gebonden f 2.40.

Bestaande in;

EEN DEUGNIET. Dramatisch Tafereel in vijf Afdelingen f	0.70
NACHT EN MORGENROOD. Drama in vijf Bedrijven	„ 0.90
HET BOEK JOB. Tooneelspel in één Bedrijf	„ 0.40
IN DE DIRECTIE-KAMER. Dramatische schets in één Bedrijf	„ 0.30

